YENİ MEDYA SANATI VE FOTOĞRAF

Doç. Dr. Zuhal ÖZEL SAĞLAMTİMUR*

ÖZET

Bir iletişim ve sanat aracı olarak yeni medya içerisinde yer alan fotoğraf, bilgisayar, internet, cep telefonu, Ipad vb. yeni medya teknolojileri ile yaratılan, genellikle interaktif kullanıcı geribildirimi ve yaratıcı katılımı içeren çalışmaları ifade etmektedir. Bu bağlamda yeni medyanın gelişimi ile birlikte, sanatçıların/fotoğraf sanatçılarının çalışmalarında teknik ve içeriksel farklılıklar gözlenmiştir. 2000'lerden günümüze dek olan gelişimin irdelendiği bu makalede, yeni medya sanatı ve fotoğrafçılığın karakteristikleri ve kategorizasyonu ele alınmaktadır. Bu bağlamda yeni medyada yer alan fotoğrafların kavramsal ve kuramsal olarak nasıl anlamlandırılabildiği incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yeni Medya, Sanat, Yeni Medya Sanatı, Fotoğraf*

**Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon Sinema Bölümü, Fotoğrafçılık ve Grafik Anabilim Dalı, Bornova/İZMİR, zuhal.ozel@ege.edu.tr*

NEW MEDIA ART AND PHOTOGRAPHY

Assoc. Prof. Dr. Zuhal ÖZEL SAĞLAMTİMUR*

ABSTRACT

Photography as a communication and art tool in the new media refers to works created with new media technologies, including computer, internet, mobile phones, Ipad etc., usually containing interactive user feedback and creative participation. In this context, along with the development of new media, it has been observed technical and content differences in the work of artists/photograph artists. In this article, studying its development since 2000s till today, the classification and characteristics of new media and photography have been dealt with. On that note, the focus of this article is on how photographs in the new media can be interpreted in terms of conceptual and theoretical views.

Keywords: *New Media, Art, New Media Art, Photography*

**Ege University Faculty of Communication, Department of Radio, Television, Cinema, Department of Photography and Graphic, Bornova/İZMİR, zuhal.ozel@ege.edu.tr*

GİRİŞ

Sanatsal üretimler, tarih boyunca teknolojinin gelişimi ile birlikte biçimsel ve içeriksel anlamda değişmiş, 2000'li yıllardan sonra dijital teknoloji ve bilgisayar ağları üzerine temellenen çalışmaların yoğunluk kazanmaya başladığı gözlenmiştir. Bu çalışmalar, sanat, tasarım, internet ve dijital teknoloji bağlamında ifade gücü bulan yeni medya sanatı başlığı altında yer almış ve disiplinlerarası yakınlaşmayı geliştirmiştir.

Her yeni teknoloji, sadece ortaya çıkardığı teknik olanaklardan dolayı değil, bu olanakların sağladığı yeni iletişim süreçleri ve yeni iletişim kültürü nedeniyle de "yeni medya" kavramı bağlamında anılır olmuştur (Altunay, 2015: 412). Yeni medya ve bilgi teknolojilerinin 21. yüzyılda insan hayatı üzerindeki etkileri sanatta karşılığını bulmuş ve yeni medya araçlarını kullanan sanatçılar artmıştır. Yeni medya sanatı, bilgisayar temelli olmakla birlikte başlangıçta vektör bazlı grafik programlarından, çizim tabletlerinden ve fotoğraflar üzerine müdahalelerden yararlanılarak üretilmiştir.

Bilgisayarın, gerçek-zamanlı teknolojilerin ve internetin hızla yayılmasıyla devam eden süreç içerisinde fotoğraf, yeni medya sanatı bağlamında değerlendirildiğinde en dinamik alanlardan biri olarak dikkat çekmiştir. Bu makale, çağımızın önemli iletişim araçlarından biri olan yeni medyanın, sanat ve fotoğraf ile olan ilişkisine odaklanmıştır. Türkiye'de de gelişmeye başlayan fakat tam olarak anlamlandıramadığımız yeni medya kullanılarak üretilen ya da paylaşılan fotoğrafların hangi bağlamlarda üretildiklerini sınıflandırmayı ve incelemeyi amaçlamıştır.

Yeni medya sanatı kapsamı içerisinde değerlendirilen fotoğrafik üretimler, niteliksel analiz yöntemi ile yapılan incelemeler sonucunda elde edilmiş, amaca yönelik örneklemlerle de desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır. Geleneksel fotoğrafçılık türleri, yeni medya içerisinde de kapsamlı bir şekilde yer bulmalarına rağmen, bu makale içeriğinde incelenmeye dahil edilmemiştir.

Yeni Medya

Yeni medya, teknolojinin gelişimi ve değişimi ile birlikte her geçen gün farklılaşan, dönüşen bir alan olarak görülmektedir. Bu bağlamda yeni medyanın nasıl tanımlanacağı, kapsamı ve sınırlarının ne/neler olacağı ile ilgili tartışmalar hiç bitmemektedir.

Yeni medya üzerine ilk kuramsal çalışmaları yapan Lev Manovich, internet, web siteleri, bilgisayar, multimedya, bilgisayar oyunları, CD-ROM/DVD'ler, sanal gerçeklik vb. popüler kategorilerden bahsetmiştir. Ancak bu kategorilerin yeni medyayı tanımlamak için yeterli olmadığını, dijital video ile çekilen, bilgisayarda kurgulanan televizyon programlarının, 3D animasyon filmlerinin, bilgisayarda yaratılan, düzenlenen veya kurgulanan fotoğraf, illüstrasyon, tasarım ve reklamların da sorgulanması, ancak nerede durulacağının da belirlenmesi gerektiğini söylemiştir. Verdiği bu örneklerden çıkarsama da bulunarak yeni medyayı tanımlarken üretimin yanı sıra dağıtım ve sergileme boyutunda da bilgisayarların kullanıldığını ifade etmiştir (2001: 19). Manovich, yeni medyayı bilgisayarın işlem gücü olmadan oluşturulamayacak veya kullanılamayacak materyaller olarak görmüştür. Yeni medya kapsamına web siteleri ve elektronik kitaplar

yoluyla bilgisayar üzerinden yayınlanan metinleri dahil ederken, kağıt üzerinde basılı metinleri ayrı tutmuştur. Benzer şekilde, CD-ROM'a kaydedilen ve izlenebilmesi için bir bilgisayara ihtiyaç duyan fotoğrafları yeni medya olarak değerlendirirken, kitaba basılmış fotoğrafları kabul etmemiştir.

Yeni medya terimi, iş ve sanat alanlarında, aslında 1990'ların ortalarında ön plana çıkmıştır. Jan van Dijk'e göre, multimedya, bilgi ve iletişim teknolojileri, dijital medya, etkileşimli medya gibi isimler ile de anılan yeni medya, bilgisayar ve internet gibi çok önemli iki gösterge ile var olmuştur (2004: 145). van Dijk, yeni medyayı bilgisayar ve internetle ilişkilendirerek, gazete, radyo, televizyon, sinema gibi geleneksel medyadan ayırmıştır.

Chun, tekil bir konu gibi ele alınan, ancak çoğul bir isim olan yeni medyaya, akışkanlığı, kişiselleştirilmişliği, özgürlük ve aynı zamanda kontrol edilebilirliği yayan bir araç olarak bakmıştır (2006: 1). Alioğlu ise, genel olarak var olan medyanın etkileşimli olması, sayısal verilere dönüşmesi ve bilgisayar aracılığıyla üretim, dağıtım ve iletişim biçimi olması şeklinde tanımlamıştır. Dolayısıyla, yeni medyanın ortaya çıkışıyla, bütün eski medya biçimlerinin dijitalleşerek (sayısallaşarak) ortak değerlere (0/1'ler) dönüştürülmesi söz konusu olmuş, işte bu ortaklık yeni medyanın çok daha geniş kitlelere ulaşabilirliğini kolaylaştırmıştır (2011: 13). Bu bağlamda bakıldığında, yeni medya sanatını tanımlarken asgari payda sayısal ve algoritmalara dayalı olması gibi gözükmekte (Paul, 2008: 3), yeni medyanın başlıca ilkeleri ise, "sayısal temsil, modülarite, otomasyon, değişkenlik ve kod çevrimi" (Manovich, 2001: 20) olarak değerlendirilmektedir. Manovich'e göre (2001: 27-48); sayısal temsil, yeni medya ürünlerinin dijital kodlama üzerinden oluşturulması ve matematiksel veriler olarak var olması; modülarite, piksel, imaj, metin gibi farklı ögelerin bağımsız olarak da var olabilmesi, değiştirilebilir ve dönüştürülebilir olması; otomasyon: bilgisayar programlarının kullanılarak yeni medya ürünlerinin yaratılıp değiştirilebilmesi; değişkenlik, yeni medya ürünlerinin değiştirilebilir ve pek çok versiyonunun olması; kod çevrimi: bilgisayarın, kültürel anlayışımızı ve temsilimizi etkilemesi ya da yeniden üretmesidir.

Manovich, The Language of New Media (2001) isimli kitabında, yeni medyayı dağıtım ve sergileme amacıyla bilgisayar teknolojisini kullanan kültürel nesne olarak da ifade etmiştir. Yalnızca yazılımları kullanan data yapıları ya da dijital algoritmaları değil, aynı zamanda daha soyut anlamda kültürel nesneyi oluşturan yapının ne olduğu ya da ne tür işlemlerden geçtiği ile de ilgilenmiştir. Ancak Manovich "New Media from Borges to HTML" (2003) isimli çalışmasında, iki yıl önce yayınladığı kitabında (2001) yer alan yeni medya tanımının sorunları olduğunu, teknolojinin değişim geçirmesi nedeniyle kültürün birçok formunun bilgisayar yoluyla dağılımı, estetiğin bilgisayar temelli yayılımı gibi konulara açıklık getirmediğini kabul etmiş, yeni medya tanımının birkaç yılda bir revize edilmesi gerektiği görüşünü paylaşmıştır. Bu ve benzeri tartışma, tanımlama ve sınırlarını belirleme çabaları devam ederken yeni medya, dijital bağlantı ve etkileşim özelliği ile hızlı bir şekilde geniş kitlelere ulaşabilmiş bir ortam olarak dikkatleri üzerine çekmiştir.

1990'lardan itibaren şekillenen yeni medya alanı giderek dünyada yaygınlaşmış ve teknoloji üreten belli başlı ülkelerde, bu teknolojilerin sanatsal üretime önemli biçimde etki ettiği

görülmüştür (Erkayhan, Çaşkurlu Belsesay, 2014: 45). Bu dönem içerisinde içerik paylaşma, yorumlama ve gerektiğinde tartışma niteliği ile yeni medya ön plana çıkmış, böylelikle sanatsal üretimler için uygun bir ortam hazırlanmıştır.

Yeni Medya Sanatı

Yeni medya, insan yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmesine koşut olarak kültürel ve sanatsal anlamda üretim yapılan bir mecra olarak değerlendirilmektedir. Teknoloji ve sanatın bir arada var olduğu yeni medya sanatı, sanatçıya özgür bir alan oluşturmakta, izleyiciyle doğrudan iletişim imkanı yaratmakta, sanatçı, izleyici ve eser arasında etkileşim olanağı sağlamaktadır.

Yeni medya sanatı birçok farklı sanat yöntemini içinde barındıran ve bu yöntemleri kullanarak oluşturulan güncel bir sanat türüdür. Dijital medya, ses sanatı, bilgisayar grafikleri, sanal sanat, internet sanatı, robotbilimi, video, interaktif sanat, bilgisayar animasyonları gibi yöntemler kullanarak kendisini eski görsel sanatlardan ayırmaktadır (Korkmaz, 2015). Tribe göre, günümüzde yeni medya sanatı, 'dijital sanat', 'bilgisayar sanatı', 'multimedya sanatı' ve 'etkileşim sanatı' gibi daha eski isimlendirmelere alternatif olarak sıklıkla kullanılmaktadır (2006: 1). Ayrıca, 'net sanatı', 'yazılım sanatı', 'piksel sanatı' gibi yeni türler de günümüzde yeni medya sanatı olarak anılmaktadır.

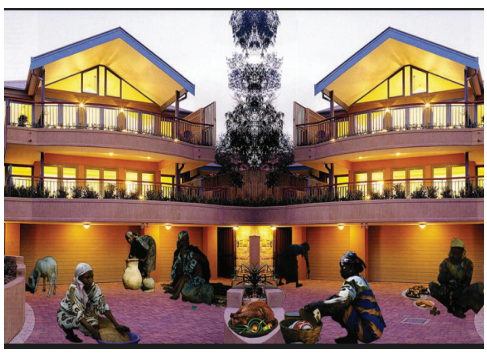
Manovich, Dadaizm ve Fütürizm akımlarının etkisinin devam ettiği 1960'lı yıllarda üretilen çalışmaların yeni medya sanatının öncüleri olduğunu, performans ve yerleştirme gibi yeni sanat formlarının katılımcılık özelliğinin, 1980'li yıllarda görülen etkileşimli bilgisayar kurulumlarına zemin hazırladığını ifade etmektedir (2001: 56-57). Yeni medya sanatı, kolaj, montaj gibi tekniklerin kullanıldığı çağdaş sanat alanı içerisinde gelişim göstermiş, ancak günümüzde yeni medya teknolojilerini kullanan resim, heykel, müzik, fotoğraf gibi birçok sanat türünü ya da yaklaşımını kapsayan bir şemsiye olarak değerlendirilmiştir.

Yeni medya sanatı, bilim ve teknolojideki gelişmelerin sanatçılar tarafından eserlere uyarlanmasıyla yepyeni bakış açılarının, etkileşim ilişkilerinin ve formlarının gerçekleştirilmesiyle oluşmaktadır. Her ne kadar kendisini hazırlayan resim, heykel, baskı, fotoğraf, sinema ve video gibi daha önceki gelişmelerden beslense de yeni medya sanatı bugün deneysel aşamasını geçerek yayılmaya başladığı için birçok gelişmeye de bu yüzden son derece açıktır (Yetişkin, 2012). Özellikle bilgisayarın ve internetin varlığı, yeni medya sanatının gelişiminde öncü olurken, gözetim kameraları, kablosuz telefonlar, tabletler de deneysel çalışmaların üretimini arttırmış, modern sanatın gelişiminde rol oynamışlardır.

Yeni medya, iş birliğine dayanan bir anlayışı benimsemekte, projelerin internet üzerinden yürütülebilmesiyle mekandan bağımsız olabilmektedir. Bu özellik yeni medyanın çağdaş sanat alanına getirdiği yeniliklerden biri olarak görülmektedir (Erkayhan ve Çaşkurlu, 2014: 54-55). Ayrıca Erkayhan ve Çaşkurlu'ya göre, yeni medya sanatında, kavramsal sanatta olduğu gibi fikirler objelerin yerini almakta, ancak geleneksel sanattan farklı olarak sanat maddesizleşme yönünde eğilim göstermektedir (2014: 47). Dijital medyada eser meydana getiren sanatçı, fi-

ziksel bir nesne üzerinde eserini somutlaştırmak zorunda değildir. Bu eserler sayısal veri olarak var oldukları için malzemenin sınırlamalarından ve kısıtlamalarından bağımsızdır (Alioğlu, 2011: 87-88). Batı felsefesi tarihi boyunca egemen temsil biçimi olarak tanımlanan görsellik, bilgisayar teknolojisinin gelişimiyle birlikte materyal bağlamında bir değişim yaşamıştır. Bunu Monovich'in 'meta-medya' kavramıyla açıklamak mümkündür. Manovich, meta-medya kavramını, postmodernizme daha benzer bir kavram olarak görmekte ve postmodernizmde de yeni bir tarz yaratmaktan ziyade, var olan içerikleri yeniden düzenleyerek üretilen çalışmalar şeklinde değerlendirmektedir. Burada anahtar rolü, postmodernist estetiğe yönelik kaymaları yaratan materyal faktörü oynamaktadır. Bu bağlamda manipülasyon teknikleri, modernist estetiği, çok farklı olan postmodern estetiğin içinde yeniden kodlamaktadır (2003: 23). Ancak yeni medya işleri büyük anlatılar, içi boşaltılmaya hazır anlamlar ve tamamlanmış olduğu ileri sürülenlerle ilgilenmemektedir (Yetişkin, 2012). Bu nedenle, geleneksel, klasik, modern ya da postmodern sanat estetiğini yeni medya sanatından beklemek doğru değildir, ancak doğrusal olmayan bir iç içe geçmeden de söz edebilmek mümkündür.

Bilgisayar grafiklerinin 1980'lerde gelişmesi ve 90'larda internet ile birleşmesi Lynn Hershman Leeson ve David Rokeby gibi sanatçıların interaktif sanatsal çalışmalarının, Roy Ascott'un telematik sanatının ve ardından sırasıyla internet sanatının, sanal ve üç boyutlu sanatın ve kentsel enstalasyonların üretilmesine neden olmuştur. Bunlarla birlikte bioteknolojik gelişmeler de sanata dahil edilmiştir (Korkmaz, 2015). Yeni medya teknolojileri, fotomontaj, kolaj, buluntu fotoğraf gibi yöntemlerle alternatif üretim alanlarını yenileyerek sanatçıların çalışma olanaklarını ve potansiyelini geliştirirken, bireyselliği ve öznel gerçekliği ön plana çıkaran görme ve gösterme biçimlerini yaratmıştır. Bu bağlamda yeni medya, özellikle 1990'lı yılların sonlarında Fatimah Tuggar gibi sanatçıların çalışmalarında dijital sanat kapsamında yeniden gündeme gelmiştir. Sanatçı, bilgisayar temelli kolaj, fotomontaj ve asemblajlarla yarattığı görüntülerinde, enstalasyon ve web temelli sanat çalışmalarında Afrika ve Batı'dan günlük yaşam görünümlerini yan yana yerleştirmiş, öznellik, aidiyet ve ilerleme kavramlarına dikkat çekmiştir. Tuggar, 1998 yılında ürettiği Suburbia (Banliyö) isimli fotomontaj ile bir Afrika köyündeki günlük yaşam rutinlerinin Batılılaşmış banliyö de yer almasına değinerek, kültürel farklılıkları incelemiş, anlamı bu farklılıkların iç içe geçişi üzerine kurgulamıştır.

Görsel 1. Fatima Tuggar, Suburbia (Banliyö), 1998

Görsel 2. Chris Milk, Treachery of Sanctuary (Sığınağın İhaneti), 2012

Yeni medya sanatında anlamın içerikle güçlü bir şekilde bağlanmasından çok aslında formun bizzat kendisinin nasıl kullanıldığı üzerinden de bir okuma yapılabilmektedir. Candaş Şişman'ın 'Flux' (2010) adlı görsel-işitsel çalışması, bu anlamda Türkiye'deki yaratıcı örneklerden biri olarak sayılmaktadır (Yetişkin, 2012). Amerikalı sanatçı Chris Milk'in enstalasyonu The Treachery of Sanctuary (Sığınağın İhaneti) 2012 ise, doğum, ölüm ve başkalaşımdan oluşan bir sanal hikaye kurgulamakta, ziyaretçileri de bu enstalasyonun bir parçası olmaya davet ederek, dijital bir dönüşüm yaşatmaktadır. Cory Arcangel, Toshio Iwai, Genco Gülan, Yucef Merhi, Ekmel Ertan, Bager Akbay, Rick Gibson, Lev Manovich, Allan Kaprow, Shih Chieh Huang, Maurice Benayoun gibi çok sayıda yeni medya sanatçısı, doğayı üretimlerinde yansıtmak yerine, teknolojinin gücü ile kendilerine yeni anlatım biçimleri yaratmışlardır.

Yeni Medya Sanatı ve Fotoğraf

Yeni medyanın yaygınlaşması, evrensel anlamda amatör ya da profesyonel fotoğrafçılar arasında iletişimi arttırmış, kendilerini bloglar, sosyal medya ağları, web siteleri, dijital teknoloji (Bluetooth, tarayıcı, baskı sistemleri vb.) ve cep telefonları aracılığı ile daha hızlı ve kolay bir şekilde ifade etmelerini sağlamıştır. Bu bağlamda yeni medyanın gelişimi ile birlikte, sanatçıların/fotoğraf sanatçılarının çalışmalarında teknik ve içeriksel farklılıklar gözlenmiş, fotoğraf kartı gibi materyaller ikinci plana düşmüştür.

Richard Vickers, internetin ve cep telefonu kameralarıyla, fotoğrafçılığın yeni bir paradigmaya kaydığını ve yeniden tanımlanması gerektiğini işaret etmiştir. Fotoğrafik görüntü artık basılı görüntü değildir ve kağıdın üzerinde görülmesinden ziyade ekrandan izlenebilmektedir. Fotoğraflar tek bir dokunmayla çekilebilmekte ya da silinebilmekte, kolaylıkla internetten paylaşılabilmekte, sergilenebilmekte ve yayılabilmektedir (2006: 9). Basın fotoğrafçılığı, belgesel fotoğrafçılık, reklam fotoğrafçılığı gibi alanların yanı sıra yeni medya ile birlikte sosyal medya fotoğrafçılığı, Instagram fotoğrafçılığı, cep telefonu fotoğrafçılığı gibi türler dikkat çekmeye başlamıştır. Ayrıca, teknoloji, etkileşim ve kişisel aktiviteler üzerine temellenen 'sosyal fotoğrafçılık', günümüzde sosyal medya bağlamında gittikçe yaygınlaşmakta, fotoğrafçılığın bir alt türü olarak ifade edilmektedir. Bu tür, özellikle günümüzde macera amaçlı seyahat eden gençlerin ya da fotoğrafçıların sosyal ağları kullanarak anında gittikleri yerleri, günlük yaşamı ya da yaşadıkları önemli/önemsiz olayları, bazen haber niteliği taşıyan görüntüleri paylaşımları olarak değerlendirilmektedir.

2000'li yılların başında internetin yaygınlaşması ve özellikle Flickr, Instagram gibi fotoğraf paylaşım sitelerinin gelişimini sağlayan Web 2.0, fotoğraf sanatçılarına biçim ve içerik bağlamında yeni görüntü üretme olanakları getirmiştir. İnternetin sağladığı olanakların başında bilgiye hızlı ulaşma, bireylerin daha çok iletişim kurmaya başlamaları, başkaları tarafından görünür olma arzuları, kendini var etme alanı olarak görmeye başladıkları paylaşım siteleri, fotoğraf üretme biçimlerini derinden etkilemiştir. Özellikle bu siteleri en farklı kılan yanları, dinamiklik, sürekli değişim ve gelişim içinde olmalarıdır.

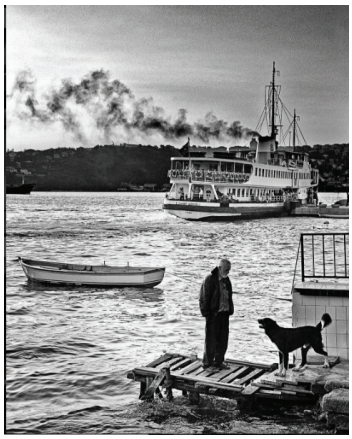
Yeni medya da yer alan fotoğraflar, geleneksel fotoğrafçılığın anlatım biçimleri üzerine te-

mellenirken, "genelde İnternet'te, özelde 'kullanıcı içerikli' ('user-generated') ya da 'kişisel yayın' ('self-broadcast') kavramlarıyla tanımlanan sitelerde görselliğin yeni bir karaktere büründüğü" (Nalçaoğlu, 2007: 45) gözlemlenmiştir. Tüm dünyayı saran World Wide Web, sanatçılara özgür bir ortam yaratırken, internet üzerinden yapılan sanata yönelimi de tetiklemiştir. Mark Tribe'e göre, bazı sanatçılar bu ortamı, ürettikleri sanatsal çalışmaların fotoğraflarını yaymak için bir araç olarak kullanırken, diğerleri internete kendine özgü bir ortam ya da yeni bir tür sanatsal alan olarak yaklaşmaktadır (2006: 11). Flickr, Myspace, Facebook, Instagram, Google+, 500px, Tumblr, Pinterest gibi sosyal paylaşım siteleri, fotoğrafçıların sanatsal çalışmaları için yeni anlatım materyalleri ve temaları yaratmaktadır. Bu bağlamda ele alınan çalışmada, yeni medyada yer alan ve yeni medya sanatıyla etkileşimli olarak dönüşen fotoğraf sanatı kapsamında değerlendirilen çalışmalar, niteliksel analiz yöntemi ile yapılan incelemeler sonucunda, üç ana başlık altında kategorize edilmeye çalışılmıştır. Bu başlıklar, "fotoğraf sanatçılarının yeni medyayı araç olarak kullanımı", "yeni medya sanatında araç olarak fotoğraf kullanımı" ve "yeni medyada yer alan fotoğrafların seçilerek yeniden üretilmesi" şeklinde oluşturulmuş, elde edilen kategorizasyon amaca yönelik örneklemlerle de desteklenerek irdelenmiştir.

Fotoğraf Sanatçılarının Yeni Medyayı Araç Olarak Kullanımı

Teknoloji, bilim ve estetiğin birbiriyle etkileşimi sonucunda gelişen fotoğraf sanatı, bilgisayar, dijital teknoloji, internet, cep telefonu gibi yeni medya teknolojileri ile günümüzde teknik anlamda bir dönüşüm yaşamış, filmli fotoğraf makinelerinin yerini dijital makineler, karanlık odaların yerini aydınlık oda olarak nitelendirilen fotoğraf işleme programları almıştır. Aslında fotoğrafın kısa denilebilecek tarihine bakıldığında, siyah/beyaz fotoğraftan renkliye, negatiften pozitife/slayta ve daha sonra dijitale her dönem teknik anlamda değişimler yaşadığı gözlenmiştir. Bu teknik ve teknolojik değişimler, ana amacı fotoğraf üretmek olan amatör/profesyonel fotoğrafçı ve fotoğraf sanatçılarının, gerçeği aktarma ya da kurgusal anlamda fotoğraf üretiminde geleneksel sanat/estetik kurallarına çoğunlukla bağlı kaldıklarını, tarz ve tavırlarını değiştirmediklerini, yeni medya teknolojilerine adapte olduklarını, ancak zaman zaman da yeni anlatım biçimleri (Instagram filtreleri kullanma, kompozisyon kurallarında değişimler vb.) yarattıklarını göstermiştir.

1995 yılında geleneksel fotoğraf yöntemleri ile foto muhabirliğine başlayan fotoğraf sanatçısı Mustafa Seven, günümüzde dijital fotoğraf makinesinin yanı sıra cep telefonu ile sokak fotoğrafçılığı bağlamında fotoğraflar üretmekte, Instagram, Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde fotoğraflarını izleyicilere sunmakta ve sergilemektedir. Özellikle Instagram'ı kişisel bir portfolyo alanı olarak kullanan sanatçı, bu mecrada Türkiye'nin en çok takipçi sayısına erişen fotoğrafçılarından biri olarak dikkat çekmektedir. Sokağı anlatmaya ve içinde yaşadığı dönemi belgelemeye çalışan Seven, fotoğraf tarihine mal olmuş belgesel fotoğraf geleneğinin teknik ve estetik tarzında fotoğraflar üretmeye devam etmektedir. Ancak yeni medya estetiğinin oluşmasında teknik anlamda alt yapı oluşturan fotoğraf düzenleme programlarının da getirdiği kolaylıkları, özellikle siyah beyaz fotoğrafları daha çok dramatize etme bağlamında kullanmaktadır.

Görsel 3. Mustafa Seven, Instagram'da paylaştığı İstanbul fotoğraflarından

Yaşanılan her anı kaydetme ve paylaşma isteği, günümüzde özellikle akıllı telefona sahip amatör ya da profesyonel fotoğrafçıların vazgeçilmezi olmuştur. Fotoğraf sahipleri kendilerine ait sosyal medya hesaplarında ya da bloglarında paylaştıkları fotoğraflarıyla hem izleyiciyle sanal bir iletişime geçmekte, hem de geri bildirim alabilmektedirler.

Paylaşma (sharing) "dijital çağın anahtar kelimesidir" (Shore, 2014: 7). Kendini ya da çevresini fotoğraflayanların yanı sıra süreç içerisinde profesyonel fotoğrafçı ve sanatçılar için de sosyal medya bir paylaşım aracı olmuştur. Cep telefonları ile artan paylaşım yaklaşımı, kamusal ve özel alanda kesintisiz olarak, zaman ve mekân kavramlarının sınırlarının aşılmasına yol açmış, cep telefonu fotoğrafçılığı (mobile photography, iphonegraphy vb) adı altında genellenebilecek yeni bir fotoğraf türünün doğmasına neden olmuştur.

Başlangıçta çok amatörce başlayan bu fotoğrafçılık türü, basın fotoğrafçılarının bile bir araç olarak cep telefonlarını kullanmaya başlamasıyla yaygınlaşmıştır. 12 Kasım 2012'de Time dergisinin kapağında profesyonel bir fotoğrafçı olan Benjamin Lowy'nin cep telefonuyla çekilmiş Sandy Fırtınası'na ait bir fotoğrafı yer almıştır (Özel Sağlamtimur, 2016: 165). Kevin Russ, cep telefonu ile çektiği vintaj renklere sahip seyahat ve gezi fotoğrafları ile dikkat çekmiştir. Hız, kolay taşınabilirlik, basitlik, paylaşım, anındalık gibi özellikleriyle ön plana çıkan cep telefonu fotoğrafçılığı, beraberinde fotoğraf çekim teknikleri, donanımsal yeterlilik ve sanatsal bakış açısı gibi konuları da tartışmaya açmıştır.

Görsel 4. Kevin Russ, Foggy Forest Creek (Sisli Orman Çayı)

Cep telefonu fotoğrafçılığı yapan pek çok sanatçıdan biri olan Sarah Jarrett, fantastik çalışmalarıyla dikkat çekmiştir. Fotoğraf eğitimi alan Jarrett, cep telefonuyla çektiği fotoğrafları, Superimpose, Procreate, iColorama, Glaze vb. uygulamaları kullanarak, resim ile fotoğraf arası çalışmalar üretmektedir. Manzara fotoğraflarından, portrelere gerçeküstü görüntüler üreten Jarrett, fotoğrafçılık alanına iyiden iyiye girmiş olan cep telefonu ile sanatsal üretimler yapılan bir hareketin öncüsü konumundadır.

Görsel 5. Sarah Jarrett, Portre serisinden

Jarrett'in fotoğrafik görüntülerinin odak noktası rüya benzeri bir ortama ya da ruhani bir güzelliğe sahip olmasıdır. Özellikle portre fotoğraflar üzerine yoğunlaşan sanatçı, kimlik ve güzellik ile birlikte görüntünün arkasında bir hikaye yaratmaya çalışmaktadır.

Yeni Medya Sanatında Araç Olarak Fotoğraf Kullanımı

Yeni medya sanatı, kullanılan malzeme ve teknikler sebebiyle disiplinlerarası bir üretim alanıdır. İnternet ve dijital teknolojiyi kullanan çağdaş sanat üretimi yapan sanatçılar, fotoğrafı sanatsal bir üretim yapmak için zaman zaman ya da sürekli bir araç olarak kullanmaktadırlar. Bu sanatçılar, fotoğraf aracıyla kavramsal ya da düşünsel sanat üretmek üzerine odaklanmışlardır. Bazı durumlarda eserler, yeni medya sanatının ayırt edici özelliklerini ve estetiğini yansıtırken, bazı durumlarda ise tamamen fotoğraf estetiğinin temel özelliklerini içermekte, bazen de manipülasyon, foto-montaj, kurgu gibi fotoğraf tekniklerinden yararlanmaktadırlar.

Yeni medya sanatı bağlamında üretilen fotoğraf projeleri, içerikte ve uygulamada dijital teknolojiden yararlanmakta, bu olgulara sanatsal anlamlar yüklemekte, çağdaş bilgiyi, bakışı ve bilinci dönüştürmektedir. Bu dönüşüm esnasında, birden fazla sanatsal biçimi ya da teknolojiyi bir arada kullanabilen fotoğraf sanatı, geniş bağlamda çoklu bakışı tercih etmektedir. Bu tarz fotoğraf, genel anlamda dijital teknoloji ile üretilen sanal nesnelerin estetik değerlerle kurgulandığı bir ifade biçimi olarak anlam bulmaktadır. Geleneksel fotoğrafçılığın üretim aşaması ve materyal kullanımı bağlamında farklı örnekler, yeni medya sanatı içinde dikkat çekmektedir. Genç sanatçı Maitha Demithan, dijital teknolojiyi kullanarak yeni medya sanatı bağlamında değerlendirilebilecek skanografi (scanography) adını verdiği çalışmalar üretmektedir. Genellikle kendi duyguları ve deneyimleri üzerine temellenen çalışmalar üreten sanatçı, fotoğraf, resim, çizim ve illüstrasyonun yanı sıra özellikle tarayıcı (flat bed scanner) kullanmaktadır. Tarayıcı,

normalde kağıt üzerindeki iki boyutlu bir orijinalden (fotoğraf, görüntü vb.) kopya üretmek için kullanılırken, Demithan önce görüntülerini oluşturan parçaları tarayarak dijitalleştirmekte, daha sonra onları yeniden bir araya getirmektedir.

Görsel 6. Maitha Demithan, Sanawat, 2007

Demithan'ın Sariwat isimli skanografisi, A4 tarayıcı ile elde edilmiş yüzlerce görüntünün bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu kompozit görüntü, figürlerin hem objektif hem de mekanik bir kaydıdır, aynı zamanda ise verilen poz ve beden dili ile masumiyet, zarafet, hüzün gibi duygusal ifadeleri de kapsamaktadır. Özellikle insan figürlerini çalışmalarında tercih eden Demithan, alan derinliğini ve üç boyutluluğu ortadan kaldırmakta, fotokopi benzeri bir belgeleme tekniği yaratmaktadır. Fotoğrafik görüntülerinde, temel biçim, teknoloji ile insan arasındaki algısal, duygusal, zihinsel, fiziksel ve tinsel konum tartışılabilir bir yaklaşım oluşturmaktadır.

21. yüzyılda fotoğraf, bilgisayar teknolojileri etrafında şekillenmekte, internet ve özellikle sosyal ağlar yeni çalışmaların üretiminde belirleyici olmaktadır. Sosyal ağlar internet ortamında kullanıcıların günlük yaşamlarını ve çeşitli olayları sanal ortama taşımasına, bilgi paylaşmasına, ilgi çekici konuları tartışmasına imkân sağlayan web platformlarıdır. Boğaziçi Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler okuduktan sonra, yüksek lisans derecesini New York'ta New School Üniversitesi'nde yeni medya alanında alan Genco Gülan, ağ ortamındaki ilk eserlerini 1990'ların sonlarında vermeye başlamıştır. 2000'lerin başından itibaren ise, dijital teknolojileri, bilgisayarı, yazılımları ve interneti birleştirerek yeni medya alanında uzmanlaşmıştır.

Görsel 7. Genco Gülan, Andy (Kendi Portresi? Serisinden), 2013

Genco Gülan, Türkiye'de "azgelişmiş" olarak ilişkilendirdiği disiplinler üzerine eğilmekte, fikir sanatını kavramsal sanatın bir biçimi olarak görmektedir. Yeni medya sanatını bir bakış açısı olarak ele almakta ve çoğaltmanın büyüsüne kapılmaktadır. Kopyalama ya da taklit çalışmalarının en belirgin formuyla ilgilenmekte ve bu formun bireyselliğin bir mit olması önerisine hizmet ettiğini düşünmektedir. 2013'te sergilediği Kendi Portresi? Gülan'ın başka biri gibi giyindiği bir dizi fotoğraf yoluyla kişisel kimliğini sorguladığı bir çalışmadır (Paunić, 2016). Bu seride sanatçı, dünyaca ünlü sanatçılardan ilham almakta, onları farklı teknikler ile canlandırarak yeniden üretmekte, özgünlük, kimlik, kişilik kavramlarını sorgulamaktadır. Ancak bu yeniden üretim portreleri ortaya koyarken, yeni medyadan referanslar göze çarpmaktadır. Gülan, Warhol'u canlandırırken cep telefonu kullanmakta, Jackson Pollock'un stüdyosuna caz çalan bir laptop yerleştirmekte, Frida Kahlo'nun boynunda Ipod durmakta, Zonaro ise renk paleti yerine bir tablet tutmaktadır.

Genco Gülan, 2013'te sergilediği kendi portrelerinin ardından, benzer çalışmalar üretmeye deva etmiş ve fotoğraflarını Facebook'ta paylaşmaya başlamıştır. Bu fotoğraflar, Facebook sayfasındaki arkadaş ya da takipçisi olan yaklaşık 5 bin kişi arasından çok sayıda beğeni ve yorum almış, yorumlara zaman zaman cevaplar vererek doğrudan izleyicisi ile etkileşime geçmiştir. Böylece Gülan, izleyicinin daha aktif bir konuma yerleşmesine neden olmuş, bireyselleşmiş bir kullanım pratiği yaratmıştır.

Kavramsal sanat ile yeni medyayı bir araya getiren Gülan, disiplinlerarası çalışmalarını 'fikir sanatı' olarak adlandırmaktadır. Gülan'ın çalışmaları daha çok transmedya olarak da anılan, resim, buluntu obje, yeni medya, çizim, heykel, fotoğrafçılık, performans, video gibi farklı medya araçlarını bir arada kullanmak, daha geniş bir kitleye ulaşmak ve farklı bakış açıları yaratabilmek üzerinedir. Sanat eleştirmeni Marcus Graf'a göre, çok yönlü olan Genco Gülan'ın sanatsal temeli farklı kavram, biçim, mecra ve yönelimlerin toplamının yoğrulmasından oluşmaktadır. Bu noktada yeni medya ve elektronik sanat, farklı bir sanatsal iz oluşturmasında önemli rol oynamaktadır. Çoğunlukla ürettiği disiplinler ve medyalar arası, karşılıklı etkileşimli yapıtlar, heterojen ve çoğulcu bir estetik ile parçalanmış gerçeklikleri araştırmaktadır (2008: 11). 1997 yılında şehirdeki eksikliği vurgulamak için, sanal bir müze olarak İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi'ni kurmuş, internet ortamındaki ilk uluslararası çağdaş sanat sergisi olan Web Bienali'ni başlatmıştır.

Yeni Medyada Yer Alan Fotoğrafların Seçilerek Yeniden Üretilmesi

İnternetin birbirlerine bağlanabilen ağ yapısı kapsamında, günümüzde bir sanat oluşumundan bahsedebilmek mümkün hale gelmiştir. 2000'li yıllardan itibaren pek çok sanatçı internet ve internetin temel aldığı teknolojiyi, bu ortamda bulunan ya da üretilen verileri sanat eserinin kendisi olarak kullanmaya başlamıştır. Bu eserler her an her yerden izlenebilmekte, interaktif olarak düzenlenebilmekte, değiştirilebilmekte ve saklanabilmektedir.

İnterneti kullanarak yapılan sanat uygulamalarının farklı türleri vardır. İnternetle oluşturulan eserler, çeşitli aktivite ve uygulamalar, tarayıcı sanatı, çizimler, fotoğraflar, resim siteleri,

performans, video ve müzik eserleri; gözetlemeye dayalı video çalışmaları, cep telefonlarına yönelik uygulamalar, taşınabilir bilgisayar sistemleri ve Global Positioning Systems (GPS) kullanılarak oluşturulmuş çalışmalar bu alan içerisinde görülmektedir (Dolunay-Boyraz, 2013: 121). Erişim hızı, kolaylığı ve kullanılacak görsel malzemelerin zenginliğinden dolayı, sanatçılar sıklıkla internet veri tabanlarını ve görsele dayalı hizmet veren uygulamaları kullanmışlardır. Bu uygulamalar arasında yer alan ve görüntü kaydederken sanatsal bir amaç gözetilmeyen sadece belgeleme amaçlı otomatik kayıt yapan Google Street Views[1] (Google sokak görüntüleri) içerisinden seçilen fotoğrafik kayıtlar, yeni medya sanatçıları tarafından sıkça kullanılmaktadır. Michael Wolf, Jon Rafman, Mishka Henner, Doug Rickard gibi sanatçılar, kendi farklı yaklaşımları ve konu içerikleri ile Google Street Views'den fotoğrafik görüntüleri seçip kullanmışlardır. Google, sanatsal amaçlar için görüntüleri kullanan herhangi birini takip etmeyeceğini beyan etmiş, bu görüntülerle yapılan bazı çalışmalar World Press Photo (Dünya Basın Fotoğrafı) ve Deutsche Börse Photography Prize (Alman Börse Fotoğrafçılık Ödülü) gibi önemli yarışmalarda ödüller de almıştır.

Shore, "gerçek dünya, fotoğraf makineleri ile doludur, sanal dünya fotoğrafik görüntülerle" (2014: 7) demektedir. 9-Eyes projesi kapsamında 2008 yılından beri Google Street View görüntülerini kendine mal ederek kullanan yeni medya sanatçısı Jon Rafman, pek çok ülkede önemli galeri ve müzelerde sergilemeler yapmış, bu görüntülerden oluşan bir kitap hazırlamıştır. Rafman'a göre, Google tarafından yakalanan dünya, dış gerçekliğe ağırlık vermekte, tarafsız bir kayıt etme algısı yaratmakta, daha şeffaf ve gerçekçi görülmektedir. Aynı zamanda, bu şekilde fotoğraf türetme, sanatçı ya da küratörlerin inşa ya da deşifre ettiği anlam ve kodların yapılandırıldığı diğer metinler gibi, kültürel bir metin yaratmaktadır (2009). 1981 yılında Kanada'nın Montreal kentinde doğan Rafman, görüntülendiğinden habersiz insanları veya kişilerin kendileriyle baş başa olduğu anları kullanarak açığa vuran görüntüleri bu uygulamadan seçmekte, modern insanın sosyal etkileşimindeki, topluluklardaki ve sanal gerçeklikteki melankoliye mizahi ve ironik bir bakış açısı sunmaktadır. Rafman'ın seçtiği fotoğraflar, aynı yükseklikteki aynı model kameralarla görüntülendiğinden tümünde örtüşebilen renk dokusu, çarpık derinlik hissi, rastlantısallık hissedilebilmektedir. Rafman kendisini çağdaş kültürü hem öven hem de eleştiren bir konumda görmekte, bilinç üzerinde teknolojinin etkilerini keşfetmeye uğraştığı çalışmaları ile nadiren ahlaki bir duruş sergileme çabasında olduğunu belirtmektedir.

[1]*Google Street View (Google sokak görüntüleri); Google Maps (Google Haritalar) ve Google Earth (Google Yeryüzü) teknolojileri ile bütünleşik olarak kamuya açık alanlarda sokakların panoramik görüntülerinin izlenebilmesini sağlayan teknoloji servisine verilen isimdir. Google Street View, Mayıs 2007'de Google Maps'in (Google Haritalar) parçası olarak geliştirilmiş, o zamanda beri hızlı bir şekilde uygulama alanı genişlemiş, dört kıta, 12 ülkeden görüntü sağlar hale gelmiştir. Google Street View görüntüleri, çekilen fotoğrafların birleştirilmesi ile elde edilmekte, yüz ve plakalar bulanıklaştırılmaktadır. Google Street View veri kayıt ekipmanları otomobillere, 'Trike' adı verilen üç tekerlekli bisikletlere, yayalara vb. monte edilmekte, bu kayıt ekipmanlarının her birine '9 Göz' denilen bir görüntü kaydedici kamera monte edilmektedir. Bu kameraların kaydettiği görüntüler kullanıcılara coğrafi olarak konumlandırılmış görüntüler sunmakta, etkili bir şekilde arama yapmalarını, sokak ortamında dolaşmalarını mümkün kılmakta, gayrimenkul arama, sanal turizm ve seyahat gibi imkanlar sağlamaktadır.*

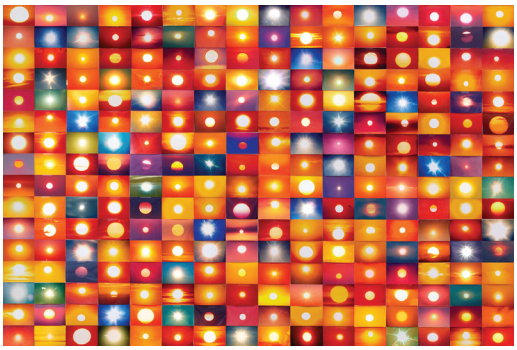
Görsel 8. Jon Rafman, Mexico, 9-Eyes, 2011

Başlangıçta, ham görüntülerin düşük çözünürlükten kaynaklanan grenli amatör estetiği Rafman'ı cezbetmiş, daha önceki sokak fotoğraflarında bulunduğunu düşündüğü duyguları uyandırmıştır. Sözde nötr bakışları ile sokak görünümü fotoğrafçılığı, fotoğrafçının hassasiyetleri ve önem verdikleri bağlamında bozulmadan bir kendiliğindenliğe sahiptir. Görüntüleri, gerçekliğin tarafsız ve ayrıcalıklı bir temsili olarak görmek kışkırtıcıdır, sanki coğrafi olarak yan yana olmalarının dışında toplumsal bağlamdan kopuk olan sokak görünümleri, kültürün yalınlaşmış gerçekliğini yakalayarak belge-fotoğrafçılığını ortaya çıkarmaktadır (Rafman, 2009). Trafik kazaları, yol kenarında yatan cansız bedenler, sokak kavgaları, köşe başlarında bekleyen hayat kadınları gibi, Google görüntüleme araçları çevrelerinde olup biteni önemsemeden görüntüleri yakalamaktadır. Paylaşılan görüntüler arasında zaman zaman orman ve gün batımı görünümleri, evcil ya da vahşi hayvanlar, sevgililer, nostaljik görünümler de bulunmaktadır. Bu nedenle Rafman, sokak fotoğrafçılığı ile birlikte belgesel, basın ya da manzara fotoğrafçısı gibi görüntüleri de seçebilecek bir ortama sahiptir.

Google Street View'in yanı sıra kullanıcılarının birbirleriyle içerik ve bilgi paylaşmasını sağlayan Facebook, Twitter, Flickr gibi sosyal medya uygulamaları, çağdaş işler üreten sanatçılar için, kavramsal içerikler yaratmalarına neden olmaktadır. Bu çalışmaların başında ise, bir sosyal medya uygulamasında paylaşılan görüntülerin kendine mal edilerek ya da yeniden fotoğraflanılarak, sosyal medyada yeniden sunulması ya da geleneksel anlamda bir galeride sergilenmesi gelmektedir.

İnternet üzerinden fotoğraf paylaşılmasına olanak sağlayan birçok platform olmakla birlikte, Flickr[2] en eski ve en çok bilinenlerden biridir. Amatör ve profesyonel olarak fotoğraf çekenlerin sıkça paylaşımda bulunduğu bu site, Penelope Umbrico için fotoğraflarını üretmekte kullandığı bir platform olarak değerlendirilmektedir (Özel Sağlamtimur, 2016: 160). Umbrico, Flickr fotoğraf sitesinde 'gün batımı' kelimesini arattığında karşısına çıkan tüm gün batımı fotoğraflarından güneşleri kesip biçip bir araya getirdiği kolaj/yerleştirme işi Suns (From Sunsets) from Flickr ile sonu olmayan bir sanat yapma pratiği uygulamıştır. Bu çalışmaya benzer, günbatımında portre, açık kitaplar gibi farklı kolajlarıyla içinde yaşadığımız internet ve paylaşım kültürünü, bu kültür içinde fotoğrafçılığın temsil ettiği yeni rolü yansıtmaktadır.

[2]Flickr, 2004'te Ludicorp tarafından geliştirilmiştir. Blogger'ların fotoğraf deposu olarak kullandığı bu site, fotoğrafları etiketlemeye ve kategorize etmeye yardımcı olan bir platformdur.

Görsel 9. Penelope Umbrico, Suns (From Sunsets) from Flickr, (2006)

Joachim Schmid'de fotoğraflarını üretmek için dünyayı gezmemiştir. 2008-2011 yılları arasında yayımlanan projesi, 96 kitapta toplanan Other People's Photographs (Başka İnsanların Fotoğrafları), fotoğraf paylaşım sitesi Flickr.com'dan seçilen ve derlenen üç bini aşkın fotoğrafı içermektedir. Bu çalışma, tam anlamıyla anlık olan ve an ile ilgili olandır; görüntüleri kullanmanın ve sergilemenin toplumsallığı, fotoğraf çekmekten alınan zevk/eğlence ve en geniş anlamıyla şipşak fotoğrafçılıkla ilgilidir (Durden, 2015: 440). Her kitap, belirli bir türe ya da konuya/kavrama yer vermekte ve tekrarlanan benzer fotoğraflardan oluşmaktadır. Fotoğraflar, sitede paylaşılan etiket ve mesajlardan arındırılmış, karmaşık bir düzende, havayolu yemekleri, pizzalar, fotoğraf makinesi kutuları, flaş patlatma, gözler, kahve, gün batımı vb. konular şeklinde verilmiştir. Dijital fotoğrafçılığın daha kolay olması, gündelik hayattan daha fazla fotoğrafın paylaşılabilir olmasına neden olmuş, bu beraberinde Schmid'in çalışmasında olduğu gibi gündelik hayatın saçmalıkları ve ironisini gözler önüne sererken, yaşanılan zevkleri de göstererek paradoksal bir alan yaratmıştır.

Görsel 10. *Joachim Schmid, Other People's Photographs, 2008-2011 (Airline Meals ve Flashing Kitaplarından).*

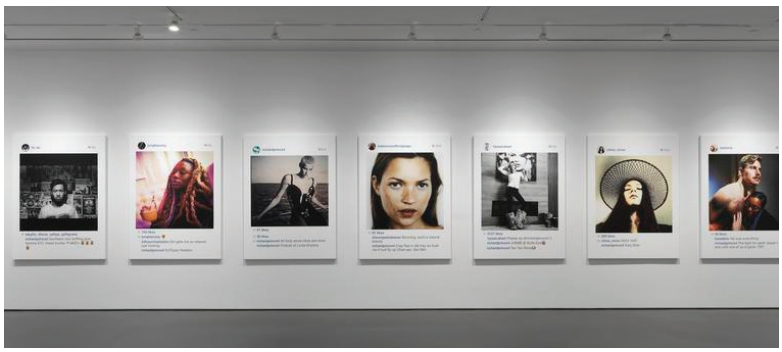
Flickr'ı sanat üretme aracı olarak kullanan başka bir sanatçı ise Erik Kessels'dir. 2011 yılının Kasım ayında Kessels, Amsterdam'da bir galeriyi yirmi dört saat boyunca Flickr'a yüklenen görüntülerin baskıları ile doldurmuştur. Sanal olarak dolaşımda olan kitle fotoğrafçılığının sorunlarını ve konularını fiziksel olarak galeriye taşıyan Kessels, aynı zamanda eleştirel bir bakışa da sahiptir.

Görsel 11. Erik Kessels, 24 Hrs in Photos, 2011

Flickr'da paylaşılan fotoğrafların baskılarını galeri içine yığan Kessels, kendi ifadesiyle başka insanların deneyimledikleri şeylerin temsilleri içinde boğulma hissini görselleştirmek amacıyla, görüntülerden oluşan bir yığın sunmaktadır. Bu çalışma, fotoğraf ile ilgili belli bir güncel gerçekliği özlü ve etkili bir şekilde yansıtmaktadır. Bugünün ve yarının sanatçılarının hepsi, öyle ya da böyle, bu gerçeklikle yol almak zorundadırlar (Durden, 2015: 448). Görüntü paylaşım sitelerinin zenginliği ve dijital fotoğraf makinelerinin mevcudiyeti sayesinde, dünyanın her yerinde üretilen fotoğraflar, çığ gibi artmaktadır. Sonuç olarak galeride yerden tavana kadar uzanan, fotoğraf dağları oluşmaktadır. Bu fotoğrafların bir kısmının içeriği kamusal ya da özel anlamda birbirine karışmakta, çok kişisel, açık ve bilinçsizce görüntüler paylaşılabilmektedir.

Sanal dünyanın içinde kurgulandığı internet, sanatçıların bilgisayar başından kalkmadan sanat ve fotoğraf üretmesinin yolunu açtığı kabul edilmektedir. Özellikle akıllı telefonlarla birlikte pek çok uygulama sanatçılar arasında fotoğraf üretme ve paylaşma aracı olarak popülerlik kazanmıştır. Fotoğraf paylaşma uygulamalarından biri olan Instagram, 2010 yılında Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından ilk olarak IOS (iPhone-iPad) için geliştirilmiş, daha sonra Android işletim sistemine sahip cihazlarda da kullanılmaya başlanmış, sahip olduğu filtreler ve sosyal ağ özellikleri ile kısa zamanda oldukça yaygınlaşmıştır. Günlük hayatta yaşanılan özel anların, manzara, gezi, macera, vb. pek çok karenin yanı sıra selfie ve portrelerle birlikte bu uygulama fotoğraf paylaşımında her geçen gün önemini arttırmıştır. Selfie ya da portrelerin yoğun olarak paylaşıldığı bu uygulama, Richard Prince'in ilk kez 2014 yılında sergilediği Yeni Portreler (New Portraits) için fotoğraflarını üretmekte kullandığı bir platforma dönüşmüştür.

Görsel 12. Richard Prince, New Portraits, 2014

Prince, var olan eserlere ve/veya objelere hiç müdahale etmeden ya da çok az müdahale ederek onları yeniden fotoğraflayan sanat akımını, orijinal adıyla 'appropriation'ı (kendine mal etme) benimsemiş bir sanatçıdır (Altun, 2015). 1949 doğumlu Prince, başkalarına ait fotoğrafları çok uzun zaman önce 're-photographing' (yeniden fotoğraflama) adını verdiği tekniği ile sunmaya başlamış, ilk kez 1975 yılında Sam Abell'e ait bir sigara reklamında yer alan kovboy fotoğrafını yeniden fotoğraflayarak kendine mal etmiştir.

Yeni herhangi bir görüntü üretmek gibi bir çabasının olmadığını vurgulayan Richard Prince, daha çok reklam görüntüleri üzerine çalışmıştır. Dergi ya da gazetelerden kestiği fotoğrafları tekrar fotoğraflayarak, sanatın artık yeni görüntü üretme kaygısının anlamsızlığına dikkat çekmek istemektedir. En son çalışması ise başkalarına ait Instagram fotoğraflarının ekran görüntülerini alıp, bu görüntülerden hazırladığı baskılarla 2014 yılında New York Gagosian Galeri'de Yeni Portreler adlı kişisel bir sergi açarak ziyaretçilerle paylaşmasıdır.

Yeni Portreler içinde Pamela Anderson, Kate Moss gibi ünlü isimlerin de yer aldığı Instagram kullanıcılarına ait fotoğraflardan oluşmaktadır. Richard Prince seçtiği Instagram fotoğraflarına "richardprince4, richardprince1234" gibi kullanıcı adları ile ironi içeren yorumlar yapmış, ekran görüntüsü olarak bastırdığı bu fotoğrafları sergilemiştir (Şimşek, 2016). Serginin aldığı en büyük tepki kuşkusuz eserlerin temelini, hatta tamamını, başkalarının fotoğrafları oluşturması ve Prince'in bu kişilerden kullanım için izin almamasıdır. Prince entelektüel anlamda tembellikle ve hırsızlıkla suçlansa da çıkardığı işlerin bir kendine mal etme örneği olduğunu belli etmek için her bir fotoğrafın altında yaptığı yorumlarla kendini var etmektedir.

SONUÇ

Bilgisayar teknolojileri, internet, etkileşimli yayıncılık, cep telefonu gibi ortamlar yeni medyanın ana uygulama alanlarını oluşturmaktadır. Yeni medya alanlarında fotoğraf, artık sadece dünyayı yeni şekillerde görme ve sunma ile ilgili değildir, geçmişte kullanılan fotoğrafların yeni formlarda ve bağlamlarda sunulması ile de ilgilenmektedir. Bu bağlamda ele alınan çalışmada, yeni medya sanatıyla etkileşimli olarak dönüşen fotoğraf sanatı üç ana başlık altında sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bu başlıklar, "fotoğraf sanatçılarının yeni medyayı araç olarak kullanımı", "yeni medya sanatında araç olarak fotoğraf kullanımı" ve "yeni medyada yer alan fotoğrafların seçilerek yeniden üretilmesi" şeklinde oluşturulmuş, örnek çalışmalar eşliğinde irdelenmiştir.

Birinci başlık altında, estetik değerlerin ön planda olduğu, ana amacı fotoğraf üretmek olan amatör/profesyonel fotoğrafçı veya fotoğraf sanatçılarının yeni medyayı kullanımı ele alınmıştır. Mustafa Seven, Sarah Jarrett gibi fotoğrafçı/sanatçılar fotoğrafik tarzlarını ya da tavırlarını değiştirmeden yeni medya teknolojilerine (dijital teknolojinin yanı sıra Flickr, Instagram, 500px gibi sosyal paylaşım sitelerini kullanma vb.) adapte olmaktadırlar. İkinci başlık altında, fotoğrafı sanatsal bir üretim yapmak için araç olarak kullanan sanatçıların çalışmalarına yer verilmektedir. Genco Gülan, Maitha Demithan gibi sanatçıların resim, heykel, performans, vb. sanatsal alanlarda çalışmalar vermelerine rağmen, ana amaç fotoğraf üretmek değil, bir düşünce ya da içerikten yola çıkarak, fotoğraf tekniğini fırça, palet, tuval gibi bir araç olarak sanatsal üretim yapmak üzere kullananları kapsamaktadır. Üçüncü ve son başlık ise, internet ağlarında ya da sosyal medyada yer alan fotoğrafları seçerek yeniden üreten, kendine mal eden Richard Prince, Jon Rafman gibi sanatçıların çalışmalarını kapsamaktadır.

Yapılan bu sınıflandırma bağlamında aktarılmaya çalışıldığı gibi, 21. yüzyılda fotoğraf sanatı, bilgisayar teknolojileri ve internet etrafında şekillenmekte, aynı zamanda popülaritesi artan yeni medya sanatında üretimin önemli yapı taşlarından biri olarak görülmektedir. Dijital teknolojinin gelişiminden itibaren değişim geçirmeye başlayan fotoğraf/fotoğraf sanatı, özellikle Web 2.0'ın ardından etkileşimli bir yapıya sahip olması nedeniyle çok boyutlu ve katmanlı okumaları gerektiren bir alan olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Alioğlu, Nazan (2011). Yeni Medya Sanatı ve Estetiği. İstanbul: Papatya Yay.

Altun, İpek (2015). Richard Prince Yorumuyla Başkalarının Instagram Fotoğrafları Sergiye Dönüşürse. http://bigumigu.com/haber/richard-prince-yorumuyla-baskalarinin-instagram-fotograflari-sergilesirse/. Erişim: 28.11.2016.

Altunay, Alper (2015). Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya. Selçuk İletişim. Sayı: 9 (1): 410-428.

Chun, Wendy Hui Kyong (2006). Introduction: Did Somebody Say New Media?. New Media, Old Media: A History and Theory Reader. Eds. Wendy Hui Kyong Chun & Thomas Keenan. New York: Routledge, 1-10.

Dolunay, Ahmet - Boyraz, Burak (2013). Dijital Sanatlar Çerçevesinde Üretilen Eserlerde Teknoloji Kullanımı ve İnternetin Sergilemeye Etkisi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. Cilt: 2, Sayı: 3: 109-124.

Durden, Mark (2015). Fotoğraf Bugün. Akbank Kültür ve Sanat Dizisi: 83, Hong Kong: Lal Yayınları.

Erkayhan, Şafak-Çaşkurlu Belgesay, Merve (2014). Teknoloji ve Sanatın Etkileşimi: Yeni Medya Sanatı Türkiye'de Güncel Durum ve Öneriler. Sanat ve Tasarım Dergisi. Sayı: 14, 45-62.

Graf, Marcus (2008). Genco Gülan: Kavramsal Renkler. İstanbul: GalataPerform.

Korkmaz, Polen Müge. (2015). Nedir Bu "Yeni Medya Sanatı?". Art101. Nisan 14. http://blog.artnivo.com/nedir-bu-yeni-medya-sanati/. Erişim: 24.01.2016.

Manovich, Lev. (2001). The Language of New Media. Mass.: MIT Press.

Manovich, Lev (2003). New Media from Borges to HTML. The New Media Reader. Noah Wardrip-Fruin and Nick Montfort, ed. Cambridge: The MIT Press.

Nalçaoğlu, Halil (2007). İnternet ve Görselin İmhası: İnternet İçeriğini Analiz Etmek için Kuramsal Model Arayışları, Yeni Medya Çalışmaları, Ed. Mutlu Binark, Ankara: Dipnot Yayınları.

Özel Sağlamtimur, Zuhal (2016). Postmodernizm Sonrasında Fotoğraf. Sanat ve İletişim Aracı Olarak Fotoğraf. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Paul, Christiane (2008). Introduction. New Media in the White Cube and Beyond, Christiane Paul (ed.), Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press.

Paunić, Natalija (2016). Contemporary Turkish Artists You Should Know About Widewalls. http://www.widewalls.ch/contemporary-turkish-artists/. Erişim: 30.08.2016.

Rafman, Jon (2009). IMG MGMT: The Nine Eyes of Google Street View, http://artfcity.com/2009/08/12/img-mgmt-the-nine-eyes-of-google-street-view/. Erişim: 12.09.2016.

Shore, Robert (2014). Post-Photography: The Artist with a Camera. London: Laurence King Publishing.

Şimşek, Mehmet (2016). Tartışmalı Bir Fotoğrafçı ve Ressam: Richard Prince. http://bonpurloryan.com/2016/03/24/tartismali-bir-fotografci-ressam-richard-prince-7458/. Erişim: 25.11.2016.

Tribe, Mark (2006). Introduction. New Media Art. Tribe, Mark-Reese, Jana-Grosenick, Uta (ed.) Koln: Taschen.

Van Dijk, Jan. (2004). "Digital Media", The Sage Handbook of Media Studies, John D.H. Downing, Denis McQuail, Philip Schlesinger, Ellen Wartella (Eds.) London: Sage, 145-163.

Vickers, Richard (2006). Photography As New Media: From The Camera Obscura To The Camera Phone. In: 4th International Symposium of Interactive Media Design. İstanbul: Yeditepe University.

Yetişkin, Ebru (2012) Sular Artık Tersine Akıyor: Yeni Medya Sanatı Nasıl Okunabilir?, http://www.ebruyetiskin.com/sular-artik-tersine-akiyor/. Erişim: 23.08.2016.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Fatima Tuggar, Suburbia (Banliyö), 1998. (http://curiator.com/art/fatimah-tuggar/suburbia. Erişim: 15.12.2016).

Görsel 2. Chris Milk, Treachery of Sanctuary (Sığınağın İhaneti), 2012. (http://www.widewalls.ch. Erişim: 13.04.2017).

Görsel 3. Mustafa Seven, Instagram'da paylaştığı İstanbul fotoğraflarından. (www.instagram.com/p/BLGtL5Oh3mK/?taken-by=mustafaseven. Erişim: 27.01.2017).

Görsel 4. Kevin Russ, Foggy Forest Creek (Sisli Orman Çayı). (www.photocircle.net/eu/photos/kevin-russ. Erişim: 26.01.2017).

Görsel 5. Sarah Jarrett, Portre serisinden. (http://sarahjarrettart.com/portrait/. Erişim: 12.12.2016).

Görsel 6. Maitha Demithan, Sanawat, 2007. (http://sarasist.org/artists/demithan-maithan/#4. Erişim: 01.01.2017).

Görsel 7. Genco Gülan, Andy (Kendi Portresi? Serisinden), 2013. (https://www.facebook.com/profile.php?id=740186269&fref=nf. Erişim: 21.01.2017).

Görsel 8. Jon Rafman, Mexico, 9-Eyes, 2011. (https://www.artslant.com/ny/works/show/584815. Erişim: 12.12.2016).

Görsel 9. Penelope Umbrico, Suns (From Sunsets) from Flickr, (2006). (www.penelopeumbrico. net/. Erişim: 11.04.2016).

Görsel 10. Joachim Schmid, Other People's Photographs, 2008-2011. (Airline Meals ve Flashing Kitaplarından).

Görsel 11. Erik Kessels, 24 Hrs in Photos, 2011. (www.creativereview.co.uk/24-hours-in-photos/. Erişim: 12.01.2017).

Görsel 12. Richard Prince, New Portraits, 2014.